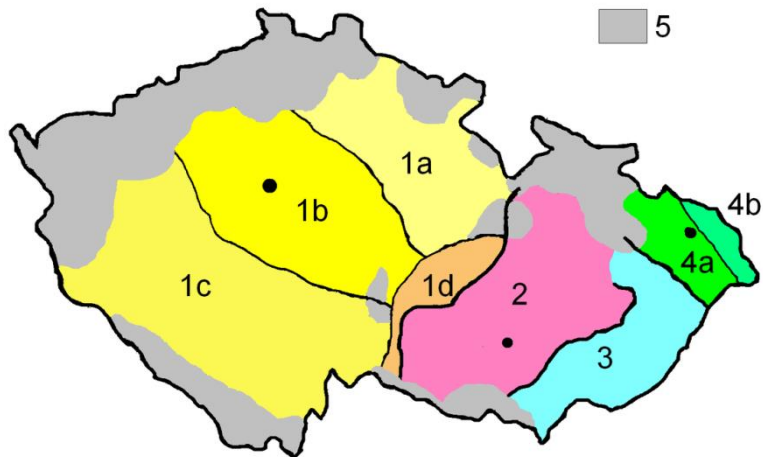


Literatura a jižní Čechy

Jihozápadočeská nářečí



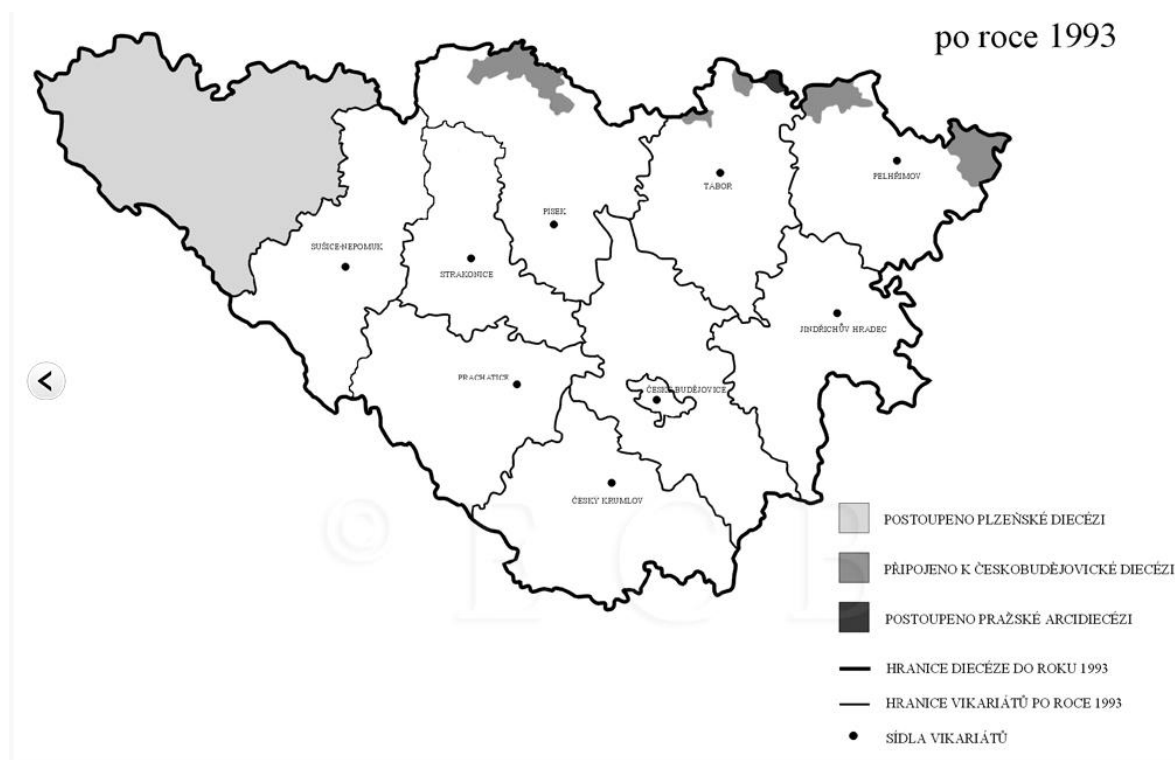
Nářečí češtiny:

- 1 – česká skupina (podskupiny: 1a – severovýchodočeská, 1b – středočeská, 1c – jihozápadočeská, 1d – českomoravská)
- 2 – středomoravská skupina
- 3 – východomoravská skupina
- 4 – slezská skupina (4a – slezskomoravská podskupina, 4b – slezskopolská podskupina)
- 5 – nářečně různorodé oblasti (bývalá německojazyčná území)

Historické kraje Prácheňský a Bechyňský



Českobudějovická diecéze



Jarloch (kolem 1200), opat premonstrátského kláštera v Milevsku: **kronikář**, jeden z pokračovatelů Kosmových.



Jan Hus (asi 1370 – 1415): rodák z Husince, **církevní reformátor**, učitel Karlovy univerzity, kazatel v pražské Kapli betlémské: spis *Dcerka*:

Slyš, dcerko! a viz, a přichyl ucho své, a važ *důstojenství duše své*, že duše tvá, jež jest duch, jest stvoření rozumné, svaté Trojici podobné, jež převýšilo všechna jiná stvoření nerozumná; a tak tvá duše jest vzácnější Bohu než nebe a země. Neb dí sv. Augustin: Jakož Bůh převyšuje každé stvoření, tak duše každé stvoření hmotné přesahá svým přirozením. Protož velmi ji má člověk vážiti, neb duše jest chrám Boží, jakož dí sv. Pavel: „Chrám Boží jste vy a duch Boží přebývá ve vás; a poskvrní-li kdo chrám Boží, rozptýlí ho Bůh; neb chrám Boží svatý jest, jenž jste vy.“

Petr Chelčický: asi 1470 – asi 1360): jihočeský zeman, náboženský myslitel, ideový zakladatel světového protestantismu (česká církev Jednota bratrská): spis *O trojím lidu*:



Kterak moc světská mečem má brániti dvů stránek, a kněží učiti mají dvě stránce, robotní lidé mají krmiti pány a kněží, robotně dobývati jim jídla, pití a platuov. A když má jíti podlé duvodu, aby, když trpí jeden úd, trpěli s ním všichni údové: kterak tehdy ti údové hrbovatí, ještě meč drží, jiné menšie údy dáví, zarmucují, tepú, sázejí do vězení, obtěžují robotami, úroky a jinými zámysly, že jako uvadlí chodie, a tito jako koni obroční, sytí a prázní (žijící v nečinnosti, nepracující) řehcí nad nimi, a kněží jako oči ostře v tom těle hledita na obě straně těla, hledajíce, kterak by zboží odřeli s nich a osobili je sobě, a obojí spolu, páni i kněže, vozí se na robotném lidu, jakž sami chtějí? O kterak daleko jsú od řeči sv. Pavla, aby trpěli všichni údové pro nůzi každého úda! Tito pláčí, ano je lúpi, vězie, šacují, a oni se smějí jich velké bídě.“ (...)

Šimon Lomnický z Budče (1552 – 1623): vzdělaný majitel zájezdního hostince v Ševětíně; renesanční básník.



Adam Václav Michna z Otradovic (asi 1600 – 1676): jindřichohradecký obchodník s vínem, varhaník a **barokní hudební skladatel**.

Zpěvníky *Česká mariánská muzika*, *Loutna česká*: v nich dodnes populární skladby *Chťíc, aby spal*, *Nebeští kavalérové*.



Antonín Jaroslav Puchmajer (1769 – 1820): rodák z Týna nad Vltavou, příslušník první generace českého národního obrození (generace **osvícensko-klasicistní**, generace Josefa Dobrovského), básník a pořadatel **almanachů** počínající novodobé české poezie.

O Zdiborce

Heská Zdiborka, hodna lásky poljbenj,
Wždy truchljc nařjká sama sobě naswět.
Proč? snad že mladá? snad že pěkná nenj?
O ne! žeť dwacet má, muž třikrát tolik let.

František Ladislav Čelakovský (1799 – 1852), narozen ve Strakonících, studoval mj. na gymnáziu v Českých Budějovicích (vyloučen kvůli četbě Husovy knížky). Náležel do 2. obrozenecké generace (generace **preromantická**, generace Josefa Jungmanna), **folklorista** (sbírka *Mudrosloví národa slovanského v příslovích*), básník (sbírky *Ohlas písní ruských*, *Ohlas písní českých*: básně *Toman a lesní panna*, *Pocestný...*).

Toman a lesní panna

Večer před svatým Janem
mluví sestra s Tomanem:
„Kam pojedíš, bratře milý,
v této pozdní na noc chvíli
na koníčku sedlaném,
čistě vyšperkovaném?“
„Do Podhájí k myslivci
musím ke své děvčici...“

Jiskra padla pod koníčkem,
sestra volá za bratříčkem:
„Slyš, Tománku, radou mou,
nedávej se doubravou:
objeď dolem k Svaté hoře,
ať nemám po tobě hoře...“

Nejel Toman doubravou,
dal se cestičkou pravou;
a v Podhájí u myslivce
nový domek jedna svíce,
hostí mnoho pospolu,
jizba plna hovoru.

Smutkem Toman obklopen
patří s koně do oken
děvče láskou jen rozplývá,
na ženicha se usmívá...
Jedli, pili, rozprávěli,
dobrou vůli spolu měli,
žádný na to nic nedbal,
kůň že venku zařehal,
a mládenec zavzdychal. (...)

Sestřička od večere
vyšla rychle za dvěře:
„Na věky se, Tomane,
milá s tebou rozstane,
jinému se dostane.
Najezdil jsi se k nám dosti,
dnes tu máme bližší hosti,
hledej sobě jinde štěstí.“

Toman koněm zatočil,
v širé pole poskočil,
zaťal zuby, smračil čelo,
kolem všecko neveselo.
Půlnoc byla, měsíc zašel,
sotva jezdec cestu našel;
prudce hned, pak loudavě
ubíral se k doubravě.

Jede, jede doubravou,
les šumí mu nad hlavou,
větřík chladný z noci fouká,
nad ouvalem sova houká;
koník blýská očima,
koník stříhá ušima.

Cupy dupy z houštiny
letí jelen v mejtiny,
na jelínku podkasaná
sedí sobě Lesní panna;
šaty půl má zelené,
půl kadeřmi černěné,
a ze svatojanských broučků
svítí pásek na kloboučku.

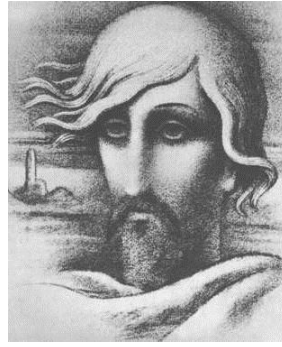
Tříkrát kolem jak střela
v běhu koně objela,
pak Tomanovi po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalost dej,
jedna-li tě opustila,
nahradí to stokrát jiná. (...)"
To když sladce zpívala,
v oči se mu dívala...

Jedou, jedou pospolu
měkkým mechem do dolu,
panna Tomanu po boku
vyrovnává v plavném skoku:
"Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň;
líbí-li se ti mé líce,
dám radostí na tisíce. (...)"

To kdy panna zpívala,
v ústa jezdce líbala,
v náručí ho objala.
Tomanovi srdce plesá,
uzdu pouští, s koně klesá
pod skalami prostřed lesa.

Slunce vyšlo nad horu,
skáče koník do dvoru,
smutně hrabe podkovou,
řehce zprávu nedobrou.
Sestra k oknu přiskočila,
a rukama zalomila
„Bratře můj, bratříčku můj,
kde skonál jsi život svůj!“

Karel Hynek Mácha (1810 – 1836): největší český romantický básník (3. generace ČNO): Cesta přes jižní Čechy do Itálie: hrad Borotín, České Budějovice, deníková zpráva o koněspřežce.



Josef Kajetán Tyl (1808 – 1856): dramatik, novinář a prozaik, tvořil na pomezí romantismu a biedermeieru. Divadelní hry *Fidlovačka*, *Paní Marjánka*, *matka pluku*, *Kutnohorští havíři*, *Lesní panna*, *Strakonický dudák*. V 50. letech krátce bydlel v Třeboni, jeho hlavní spojnicí s jižními Čechami je však dramatická báchorka *Strakonický dudák*:

VOCILKA: Ono se to vlastně také sluší. Každý slavný muž má svého sekretáře, komorníka, důvěrníka - nebo jak ho chce titulovat - a takový člověk je pro něj pravé dobrodiní.

ŠVANDA: Tak? Já si pomáhal posud sám, nebo jsem si vydlužil číšníka z hospody; arcíže mě to všecko dřelo - jak se mi zdá.

VOCILKA: No, to si mohu myslet! Číšníci - to je krásná čeládka! To jsou pobertové! Ale to všecko přestane, když budu já u vás. A jak užijete života! - beze všech starostí. Já se vám budu starat o cesty, o koncerty, o kasu - o všecko. Uvidíte, že vám bude při tom tuze lehkou.

ŠVANDA: nu, když myslíte - můžete u mne zůstat; alespoň se mi nebude tak stejskat.

VOCILKA: Oh - milostpane - poníženě ruku líbám.

ŠVANDA: Ale jste poctivý člověk?

VOCILKA: Já - ty jemináčku. jak mě tu vidíte - samá poctivost; kdybyste mě krájel - samá poctivost - a kdybyste mi chtěl milostivě tykat, já bych se neznal pýchou.

ŠVANDA: I pro mne - ale jak pak vám říkají?

VOCILKA: Pantaleon Vocilka.

ŠVANDA: Hezké jméno.

VOCILKA: Já mu dělám také čest.

ŠVANDA: Tedy, milý Vocilko, jak povídám, můžeš u mne zůstat; ale - co za to?

VOCILKA: Ah, ah - kdo pak mluví o takových maličkostech! Mně tu je více o čest, a také vím, že nebudete nikdy koukat na nějakou hrst dukátů, kdyby dostávala moje kapsa souchotiny. Co pak vám to udělá? Za pár let máte miliony. (...)

DOROTKA: Ty, Švando, ten tvůj sekretář se mi nelíbí.

ŠVANDA: I jdi, blázínku, to se ti něco zdá. On je od kosti dobrá duše - ale ty nejsi zvyklá velkému světu - a my, co jsme umělci a páni - víš, my máme docela jiné oči než obyčejný lid. (...)

DOROTKA: No, teď toho nechme, teď je všecko dobře, teď jsme pohromadě, teď vezmeme tisíce a půjdeme domů.

VOCILKA: I ty sojko!

ŠVANDA: Tisíce? Milá Dorotko, o tisících nevím ještě nic.

DOROTKA: No, jen když to jsou sta. Já si z toho moc nedělám.

ŠVANDA: Holečku, já nemám ještě nic.

DOROTKA: Nic?

ŠVANDA: To jest - peněz jsem vydělal už dost; ale to se ti sesype všude podivných lidí, ten je muzikant, ten je komediant, ten chce to, ten ono - pak jsem musil dávat traktace - a tak mi všechny peníze zas vylítaly!

DOROTKA: Ale Švando! (...)

MIKULI: Právě přicházím z královského paláce. V patách za mnou přijde pro tebe dvořenín, aby ses dostavil k naší princezně. (*Odejde.*)

VOCILKA: Šlaka, na princeznu jsme docela zapomněli!

DOROTKA: K princezně? Jaká princezna?

ŠVANDA: Oh, holečku - to bude teď moje denní společnost. (...)

Karel Havlíček Borovský (1821 – 1856): **novinář, básník a epigramatik**, náležel ke **4. generaci ČNO (první realisté)**, jedna z vůdčích osobností **české revoluce 1848 – 1849**; kvůli svým politicky kritickým textům byl dvakrát souzen, ale pokaždé porotou osvobozen, takže r. 1851 byl bez soudu policejně deportován dostavníkem do alpského Brixenu. Především tam napsal – či dokončil – své slavné tři satirické skladby. V jedné z nich, v *Tyrolských elegiích*, svou deportaci líčí jako symbolický čin autoritativního režimu:



Svit', měsíčku, polehoučku
skrz ten hustý mrak,
jakkpak se ti Brixen líbí? —
Neškared' se tak!

By se po svých
těžkých pracích
hodně vyspali,
jednou v noci kočár policajtů
pro mne poslali. (...)

Nepospíchej, pozastav se,
nechod' ještě spat:
abych s tebou jen chvilinku mohl
díškutýrovat. (...)

Nesmím ale zapomenout
Budějovice,
tam Dedera koupil mělnického
čtyry lahvice. (...)

Jsemť já z kraje muzikantů,
na pozoun jsem hrál,
a ten pořád ty vídeňské pány
ze sna burcoval.

Mělnické jsem dávno dopil,
piju vlaské zas;
ale zdá se, že je v obou stejný
nepokojný kvas. — (...)

Jan Neruda (1834 – 1891): **básník, prozaik a novinář (fejtonista)**, vůdčí osobnost 5. generace ČNO (májovci, „intenzivní“ realisté). Krátce navštívil České Budějovice, ale městem byl okouzlen. Napsal o nich, že *Budějovice České jsou Florencií mezi českými městy venkovskými*, a tančil ve zdejší besedě na Sadech (byla společenským centrem českobudějovických Čechů). V jednom fejtonu ironicky komentuje pokusy o paroplavební spojení jižních Čech s Prahou. Nerudovou poslední, platonickou láskou byla Anna Tichá, mladičká (o více než 20 let) dcera správce panství Vlachovo Březí.



Adalbert Stifter (1805 – 1868): německojazyčný prozaik, rodák z Horní Plané, první velký autor Šumavy, často považován za literáta názorově konzervativního a dějově nudného, ale vynikl líčením šumavské přírody, tehdy ještě divoké, drsné a jen obtížně přístupné: novela *Horský křišťál*, povídkový soubor *Desky mého pradědečka*, historický román *Vítek*.

Karel Klostermann (1848 – 1923): nejpoulnárnější a rozsahem díla nejproduktivnější spisovatel Šumavy, líčil ji i její obyvatelstvo až polodobrodužným stylem, byť je částečně ovlivněn biedermeierem; mimořádně přispěl k rozvoji české přírodní prózy i češtiny jako jazyka líčícího charakter přírodních krás.



Zachytil tvář Šumavy v závěru předturistického období. Romány *Ze světa lesních samot, v ráji šumavském, Skláři*.

(...) Odbily osmou hrčivé hodiny švarcvaldské na černě očazeném trámovi; ulehly ženštiny na širokou postel proti kamnům; Vavruch posledně vyklepal dýmku, svlekl kabát a nejistým krokem beze slova odebral se na druhou postel. Zasyčel poslední kousek do vody padající louče; úplná tma se rozhostila vůkol.

Avšak byly dni, že tu bylo hlučněji. Sešli se dřevorubci, pět, šest jich přišlo, každý si přinesl láhev pálenky. Sedli kolem kulatého stolu, připíjeli si, rozpovídali se, a Vavruch s nimi. Šumně šly řeči.

„A já vám říkám,“ pravil starý člověk jednooký, „já se snad nedočkám, ale vy jste mladší, uvidíte: přijde pohroma, a jaká! Ze strany západní, odkud vítr věje, odkud vichřice přicházejí, načali jsme onehdy les. Pamatujete se, že nejtlustší stromy tam stály; co za nimi, je samý krsek...“

„Jakž by jinak bylo?“ odušil hajný; „cožpak u nás strom roste jako v kraji? Pomalu roste, zima a sníh nedají, a jarní mrazy mladé větvičky pálí; za dvě stě let u nás té výše a tloušťky nedosáhne, k níž dospěje dole za padesát.“

„A k tomu ty velké malým ve vzrostu brání,“ dodal mladý jakýs člověk.

„Brání ve vzrostu,“ uchopil se zase slova jednooký stařec, „to máš pravdu – ale zato také *chrání!* Ty velké tu stály od nepaměti, ale věčně státi nebudou; zetlí ten onen, jeden po druhém, a padne; na jeho místo jiný postoupí a zmohutní, třeba i zadlouho. Tak se stává, že dokud celou věc člověk lesu samému ponechává, nic lesu se nestane. Co les ztratí, zase si vynahradí. Ale pokácejte ty staré stromy zkraje, ty velké, a uvidíte! Vzepře se vítr do husté drobotiny, a povídám vám, celou rázem ji položí. To bude mela! Kdyby nás tu pak sto bylo, ty záseky neodstraníme, nezpracujeme.“ (...)



Eliška Krásnohorská (vl. jm. Alžběta Pechová; 1847 – 1926): spisovatelka a libretistka, náležela k novoromantické generaci (poslední obrozenecké?; ruchovci a lumírovci). Podílela se na prvních vlastivědných publikacích o Šumavě v počátcích tamější turistiky. Šumavu také procestovala, ačkoli celoživotně trpěla ortopedickými potížemi. Je autorkou libreta ke Smetanově opeře *Čertova stěna*, inspirované známým kamenným mořem nad Vlčtravou u Vyššího Brodu.

Antonín Sova (1864 – 1928): rodák z Pacova v jihočeské části Českomoravské vrchoviny, nejvýznamnější představitel českého literárního impresionismu a největší český přírodní lyrik, mnohé jeho básně (ze sbírek *Květy intimních nálad, Z mého kraje*) vystihují svébytný půvab jihočeské krajiny.



Rybníky

Ty české rybníky jsou stříbro slité,
žíhané temnem stínů pod oblaky,
vložený v luhy do zeleni syté
jsou jako krajů mírné, tiché zraky.
Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje
a kachna vodní s peřím zelenavým,

jak duhovými barvami kdy hraje,
se nese v dálce prachem slunce žhavým;
chlad s vůní puškvorců na luka stoupá
a s vůní otavy po kraji dýchá,
vzduch mírně chlazen vlnami se houpá,
a něco jako věčný stesk v tom vzdychá.

Jindřich Šimon Baar (1869 – 1929): římskokatolický kněz, působil hlavně na Chodsku, ale žil také na Písecku a v románu *Jan Cimburá* o reálné postavě proslulého siláka a hospodáře z Putimy podal až myticky pojatý obraz českého selství.

Jan Cimbur

Do vrchu teď unáší ho kůň cestou přímo k lesu. V okamžiku na vršek vyjel a hrůzostrašné divadlo zjevilo se jeho očím – ne do lesa – ale do plamenného moře ústí křivolaká cesta, po které hřmějí kopyta hřebce... Z obou stran jako svíce ohromné hoří smolné smrky plným plápolem. Mohutné větve chvějí se žářem jakoby bolestí, jemné špendlíčí praská a prší na zem, suché chraští a stlaní chytá – plameny jako hadi po zemi se plazí nalevo – napravo – požár jako povodeň se rozlévá vyschlým lesem. Krajiní stromy ohořelé suky jako pahýly rukou – zbavené šatu – vztahují prosebně k rozčileným divákům – jichž tady už stojí hrstka, ale bez rady a bez rozumu. V šíleném trysku prchají z lesa do širých polí veverka, zajáci i celá rodina srnčí, nad lesem – nad vrcholky stromů chovajícimi teplá, měkká hnízda, se zoufalým skřekem krouží vrány, divocí holubi, datlové, žluvy, straky a sojky... S praskotem hořících stromů mísí se zoufalé hlasy lidské: „Pily a sekery sem“ – „kácejme stromy“ – „lopaty sem – a motyky“ – „brázdu země kolem vyhodíme – jedinou brázdu“ – „děti tam jsou – Cimburovic děti,“ – jako ve snu slyší Cimbur zmatenou směs zvuků – požáru – lidských hlasův i ptačího nářku – a upírá oči do toho ohnivého jícnu, ve kterém se ztrácí cesta. Musí projet – proletět – protože jinde v cestu staví se koni stromy – jen pěšák může se jimi proplétat – kůň cestou musí – touto cestou a ne jinou, protože tudy nejbliže a kůň rozehnaný...

„Stranou,“ zahřímá Cimbur strašným hlasem na klubko lidí zmateně pobíhajících. Vykřikli – na všechny strany se rozprchli – Běláček nataženou hlavu pozdvihl – ohnivou bránu před sebou spatřil, a než se Cimbur nadál – stranou skočil a podél lesa běžel...

Běláčku, Běláčku, cos to učinil! Selhals, podvedls hospodáře, který se na tebe spolehl – neznáš Cimburu – ale poznáš ho – hned – teď poznáš – ba už poznáváš...

Běláček jest od přírody zvíře měkkohubé, jakživ neměl ostré uzdy v hubě, ale pouze jednoduché stihlo – a tím vždy si jen pohrával, jazyk a zuby o ně brousil... Cimbur trhl rukou a Běláček bolestí zařičel – čelisti rozšklebil, do výše se vzepjal a poslušně – jako čamrda na zadních nohách hlavou zpátky k ohni se otočil... Jako by po jehlách šlapal – drobnými krůčky na místě přešlapoval – nožky prolamoval – zadkem vyhazoval – předkem se vzpínal – ale z místa se nehýbal...

„Co míní Cimbur?“ hádají lidé... „Proč neleze s koně? Snad nechce ohněm projet?“ a už hrnuli se ke koni a jezdcí.

„Blázníš, Cimbur?“ křičel Černoch a popadl chvějícího se koně za uzdu, „do ohně ho nedostaneš – stane se neštěstí.“

„Stranou, jsou tam moje děti,“ poroučí Cimbur. Nadlidská síla a zoufalé odhodlání zní z jeho hlasu – a Černoch pouští koně.

Všichni zapomněli pro okamžik na požár – na děti – na pomoc – koňari se v nich probudili – a sami hořeli zvědavostí – vjede Cimbur do lesa, nebo nevjede; a nevjede-li – co se stane? Co provede kůň? Vzepne se jako svíce na zadek, a neseskočí-li jezdec včas – kůň i s ním se převrhne a zamačkne ho... Co provede kůň? Na bok se vrhne a nohu jezdcí přerazí... Co provede kůň? Zadkem vyhodí, až jezdec přes hlavu mu přeletí... Co provede kůň?

Ale neznali jezdce a neznali hřebce. „Vydej sílu,“ zazněl povel zas po dlouhé době v duši Cimburově – jizva mu zbrunátněla – všecko kolem se propadlo a pouze to vědomí zbylo, že musí s Běláčkem vjet do lesa a vyvézt Verunku a svoje dvojčata...

„Vydej sílu – víc – víc,“ slyšel Cimbur a zmačkl kolena koně pod sebou. Bolestí jako vlček otočil se hřebec třikrát po sobě na malém místečku – Cimbur uzdou trhl a hřebec jako pes na zadek se posadil a pak jezdec povolil – udidlo povolilo, kolena povolila – ruka hospodáře poplácala hřebce po krku – „Nic platno, Běláčku – spolu tam musíme,“ ústa hospodáře prosebně promluvila... Běláček cítil se přemožený – darmo se vzpíral – darmo s jezdce bojoval – Běláček kůň chrabrý a proto bezelstný – stojí klidně jako ovečka a chápe, že nesmí zákeřně hospodáře shodit – který mu už

také důvěřuje – poslechnout musí a jít tam, kam ho požene. A tak už ne dva tvorové – Cimbura a hřebeč – ale Cimbura sám – o koně silnější, větší a rychlejší a hřebeč pod ním o Cimburu smělejší a odvážnější – tu stojí. Splývají spolu v jedinou bytost – hroznou – až příšernou – ovládnutou jedinou vůlí... Jako plamen zasvítily Běláčkovi oči, růžové chřípí se mu rozklenulo, krátká srst se zježila, pod jemnou kůži naběhly mu žíly, po krku, plecích i nohách jasně vyvstala spleť, krví tvrdě nalitá jejich síť, ztepilá postava jako by se v celé kráse chtěla ukázat – vypnula se do výše a do délky se protáhla. Běláček hrdě, spokojeně pohodil hlavou a nozdrami frkl tak mocně, že to zaznělo, jako by dlaněmi zatleskal, a mírným klusem vracel se na cestu...

Kůň nezdá se divákům koněm a Cimbura Cimburou... Cosi nadzemského, hrdinského jako v pohádce rozklenulo se nad nimi – lidé chápali, že jezdec i kůň si porozuměli – a kdyby teď z hořícího lesa vyšel proti nim drak, ještěr, lev – cokoliv, ti dva že se neotočí – ale projedou...

„Svatý Jiří,“ vykřikl kdosi a všichni poklekli – aby za ty dva zasvěcence smrti se pomodlili – hrůza uchvátla je a nic jim nevadilo, že byl Cimbura bos, prostovlasý, v režné košili a odřených kozlovicích – aby v něm neviděli bohatýra...

Slovo nevyšlo už z Cimburových retů – jenom nakrátke zas už držel v rukách řemení, a když Běláček doběhl až k samé ohnivě bráně – přihrbil se jezdec – jako pijavice přilnul ke koni – nohama sevřel koně a krásným plavným skokem zmizeli v dýmu a plamenech. Jako sousto pohltil je les – lidem se ulevilo. Napětí jako by pominulo – všechno vrhlo se teď na práce záchranné zde – protože ti dva tam jsou už tak jako tak ztraceni. Pronese hřebeč Cimburu? Nepronese! Podlehne! Ztratí směr! Klopýtne o kámen, kořen anebo pařez! Udeří do dřeva! Padne a zabije sebe i Cimburu! Dýmem se zalkne a klesne! Žárem se splaší a Cimbura ho víc neovládne! Ach, toť jisto a není času dál myslet, jak ho chránit... Lidí přibíhá ze všech stran jako mraku – myslivci a hajní řídí hašení, od Písku vojsko sem běží – rány seker se ozývají, pily skřípou, země vyhazovaná lítá do výše, stromy se kácují – příznivý vítr se zvedá – východní – pryč od lesa obrací plameny k polím – Hůrky jsou zachráněny – až na dvě – tři jitra zničeného lesa...

„Hled'te, hled'te,“ ozývají se výkřiky... To Cimbura už kus cesty od lesa klátí se ke vsi... Pěšky jde a Běláček při něm se nadnáší a tančí, na pružných nožkách se pohupuje, krk zahýbá a hlučně vyfrkává nalokaný dým. Na koňském, širokém hřbetu jako na lavici hoví si Martínek s Vašíkem – oba drží opatrně plné džbánečky jahod – Chlapík hlučně a radostně štěká, obíhaje koně ve velkých kruzích, a Verunka ubíhá k Putimi před nimi – až šatečky jí vlají – povědět mamince, že Běláček s tatínkem pro ně do hořícího lesa přijeli...

„Není možná,“ žasnou lidé – a přece vidí Cimburu klidně se stavět na ohromné nohy – vidí, kterak rukou hladí hřebečka – hladí i synky svoje...

„Hola, Cimbu – jsi to ty anebo nejsi?“ volá naň Černoch, volá jménem všech za hrobového ticha.

„Bud' Bohu chvála – já jsem to – moje děti to jsou a můj kůň tu jde při mně – všichni živi a zdraví,“ odpovídá radostně Cimbura – ale nezastavuje se, míře cestou dolů – z kopce – rovnou k podkostelnímu rybníku. Ale Rouček, Jaroš, Horník, Koubský, Černoch – všichni hned za ním, a vidí Cimburu – na vlastní oči vidí souseda zdravého – jen dlouhé vlasy má sežehnuté – vidí i koně zdravého – jen hřívá a ocas jsou kratší – žíně jakoby přistřiženy – a Cimburu i koně cítiti je dýmem a čmoudem a pokryti jsou popelem...

„Ohněm jsme šťastně proletěli – deset skoků stačilo – a octli jsme se za ním – požár šířil se po kraji rychle, ale do hloubi nešel – překážel ne oheň, ale dým – ten jako mlha hustá naplňoval les a pro stromy a bezvětří k nebi vznést se nemohl – na krok před sebe jsme neviděli – ale slyšeli jsme – Chlapíka – psa jsme slyšeli a potěšil jsem se já i kůň – zavolal jsem a pes přiběhl a k dětem nás dovedl – Verunka už utíkala s nimi a dobře utíkala pryč od ohně vzhůru cestou na Skálův vrch a k Selibovu...“

„Tvá žena – Marjánka sem běží –“, vykřikl vtom Kolářík a Cimbura se zastavil i koně zadržel – přiběhli Jan i Frantík. „Maminka – maminka –“, třásly se na matku děti a ona letěla k nim s otevřeným náručím. Přimo s koně na krk se jí pověsili kloučkové a ona s nimi na zem se posadila – hladila je, líbala... Oslzel Cimbura – štěstím a radostí oslzel...

Honzík s Frantíkem Běláčkovi sundali pohřbetník, podpětku i podocasník i chomout s polštářem – Cimbura koně za kohoutek se přidržel – vyšvihl se naň a vjel s ním do vlahé lázně rybníční. Pil – dlouho a žíznivě pil hřebeček hned u kraje, ale pak do vody se pustil... celý do vody se ponořil – jenom hroty uší, oči a nozdry v jedné čáře vyčuhovaly mu nad hladinu – plul jako podmořský člun – voda kolem něho sotva znatelně se hýbala a z hráze ho ani vidět nebylo – jen Cimburu bylo vidět – stál na zádech koně a zdálo se, že jako duch se vznáší po modré hladině velikého rybníka...

Jaroslav Hašek (1883 – 1923): povídkář a autor jediného, ovšem světoznámého románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, náležel k neformálnímu uměleckému okruhu nazývanému česká bohéma a spjatého s unikátní českou hospodskou kulturou, jeho předkové pocházeli z oblasti českobudějovické pánve (Mydlovary, Ražice) a on sám tam jako chlapec často pobýval. Ovšem nejvýraznější jihočeskou stopou u Haška je proslulá mnohovýznamová Švejkova anabáze z Tábora velkou oklikou do Českých Budějovic (Hašek tu za První světové války sloužil v Mariánských kasárnách).



Ladislav Mikeš Pařízek (1907 – 1899): českobudějovický rodák, kolem poloviny 20. Století cestovatel po Africe, z níž vytěžil cestopisy (*Afrika pod maskami*) i dobrodružné romány pro mládež (*Řeka kouzelníků, Songaré*).



Václav Havel (1936 – 2011): dramatik (ovlivněný absurdním divadlem), publicista, disident v časech komunistického režimu, vůdčí postava demokratické revoluce 1989 – 1989, politik, prezident republiky. Část vojenské služby strávil v Mariánských kasárnách v Českých Budějovicích.

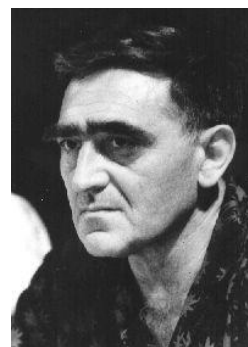
Jan Skácel (1922 – 1989): moravský básník, autor drsné, výrazově úsporné, ale o to působivější, poněkud potmělé lyriky (sbírky *Smuténka, Odlévání do ztraceného vosku, Kdo pije potmě víno*), v jednom ze svých fejetonů podal básnický obraz Vysočiny kolem známé úzkokolejné lokálky.

Malá recenze na vlastní smrt

Až budu muset jednou umřít, pojedu si pro smrt lokálkou, co jezdí z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice. Bude to na začátku srpna, svatá Anna chladno z rána a stmívá se v osm.

To znamená, že mohu vyjet hned po obědě a dorazím ještě pořád za světla. Jestli se od té doby, kdy jsem tudy cestoval naposledy, nezměnil jízdní řád.

Kdyby ano, byla by to škoda a já bych nejel.



Z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice je to po úzkokolejně trati rovných třiatřicet kilometrů. Vlak tu vzdálenost urazí přibližně za dvě a půl hodiny. Automobilista, který si přehnaně váží vlastního života, stihne to po silnici za pětadvacet minut.

Do vlaku na Novou Bystřici se v Jindřichově Hradci nenastupuje na nádraží, ale za nádražím. Stojí tam na koleji, o které nikdo neví, jestli tu končí, nebo začíná. Jako by se v Hradci za ten vlak styděli. Ostatně, není to vlak, spíš vláček, nejrozkošnější, jaký zbyl.

Bylo by jistě pohodlné koupit si na takovou cestu jedničku, ale do soupravy jsou zapojeny jenom vozy druhé třídy. Nevadí. Třeba na dřevěné lavici, jen když dojedu.



Trať vede krajinou mezi rybníky a rákosem ostrým jako touha, okolo vesnic s chalupami zazděnými do sebe a s takovými stodolami, že by se do nich vešlo na sta vašich bohatých životů. Ticho je tam sladké a husté. Nad ním poletují jiříčky a někdy uzhíte z vlaku čápa. Zastávky mají jména jako kamínky. Jindřiš, Blažejov, Malý Ratmírov, Střížovice, Kunžak, Kaproun, Senotín, Hůrky. Předposlední je Albeř. Pak přijde Nová Bystřice.

Vlak nespěchá, a to mi bude vyhovovat. Na každé stanici se důkladně čeká, železničáři odpojují nebo připojují nákladní vagon, posunují, a když toho není třeba, čeká se i tak. Letní odpoledne je zlaté jako ornát.

Minuty tenounké jak stránky Písma svatého. Příběhy laskavé. Písně beze slov. A dědoušci na nádražích okrajují lesklými pořizy z kulatiny kůru. V Kunžaku na chvíli vysednu a půjdu se naposledy vykoupat do rybníka. Docela dobře to stihnu, ještě mi uschnou plavky.

Chvílemi, když mne dlouhé sezení omrzí, poběžím pěšky podle vlaku a natrhám si na hrob kytici smolníček. Až mne rozbolí nohy, tak zase za jízdy naskočím.

Do Nové Bystřice přijedeme k večeru. Slepice už budou spát a na nádraží bude na mne čekat smrt. Podám jí ruku a řeknu: „Dělej rychle, pokud je ještě na to vidět. Jsem z té cesty celý rozlámaný.“

Jestli někdy budu muset umřít, pokusím se, abych nemusil svůj život za něco nasazovat, a pojedu si pro smrt vlakem z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice.

Jenom aby do té doby nezměnili jízdní řád.



Rudolf Kalčík (1923 – 1980): prozaik šumavského pohraničí, tematicky čerpal z dobrodružně pojaté služby pohraniční stráže v počátcích komunistické železné opony (román *Král Šumavy*), jeho prorežimní zaujetí je vyvažováno značným slovesným citem pro šumavskou přírodu – v až klostermannovském duchu.

David Jan Žák (* 1971): učitel Česko-anglického gymnázia v Českých Budějovicích, prozaik a novinář, objevným způsobem a s využitím i osobního kontaktu zpracoval v románu *Návrat Krále Šumavy* příběh nejznámějšího ze šumavských převaděčů – členů třetího československého (protikomunistického) odboje, Josefa Hasila (1924 – 2019; od 50. let v emigraci).



Jiří Hájiček (* 1967): nejocenovanější český spisovatel současnosti, ve svých dílech zpracovává – s poněkud konzervativními názorovými východisky – pohnuté osudy rodného Vltavotýnska od r. 1945 do současnosti: kolektivizace zemědělství (román *Selský baroko*), stavba

jaderné elektrárny Temelín, spojená s vysídlením mnoha vesnic (román *Rybí krev*). Dobrodružněji laděný je román *Zloději zelených koní* o ilegálních hledáčích vltavínů v oblasti Besednicka. Svou rovněž kvalitní povídkovou tvorbu Hájiček shrnul do souboru *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku*.

Baywatch (povídka)

Nejraději opravdu vidím, když mrzne a nad řekou stojí chlad, jednou zůstaly pramice zamrzlý do ledový hladiny. Mráz přišel přes noc. Většinou už jsou ale na zimu pramice vytažené na břeh, leží na hnědém listí dnem nahoru, jejich odřený plechový břicha svítí do té šedi kolem, jsou jako velký leklý ryby, který vyplavila Vltava. Chodím kolem nich, jakoby se bojím, aby se nepohnuly, obcházím je trochu obloukem. Chvátám tudy domů od autobusu, kterej už jezdí z Budějovic jenom dvakrát denně. Tím večerním se vracím ze šichty. Ráno vstávám v pět. Táta vstává se mnou, stojí ve dveřích do kuchyně, říkám mu, co tady strašíš takhle brzy? Já kdybych mohla, tak spím do devíti...

Večer přijdu domů a táta sleduje soutěže a kvízy v televizi. Přepíná programy, ví už, kdy co na kterým kanálu začíná. Někdy si říkám, že už mu z toho musí strašit ve věži. Kolikrát si myslím, jestli to vůbec vnímá. Jestli slyší, co tam říkají.

A co je mi vlastně po tom, říkám si, bolí mě ruce a hlava a jsem ráda, že se tátovi dneska nechce nikam do zimy. Ani já dneska nikam nepůjdu. Uvařím mu něco na druhý den a upeču koláč se zavařenýma třešněma, abych měla co vzít zejtra večer do hospody. Hrajeme vždycky ve středu a v sobotu večer U Kubásků šipky.

Nad gaučem visí v rámečku černobílá fotka naší starý chalupy. Kolem je vidět kus plotu a lavička a dvorek. To všechno už není. Něco z toho tedy možná ještě je, ale je to pod vodou. Můžu se na tátu zlobit, že pořád leze do pramice? Platíme už ve vsi

za dva blázny na loďce. Někdy si nás dva představuju, jak asi vypadáme z dálky. Na tmavý hladině svítí můj žlutěj chemickéj blond, moje rozkydlá malá postavička navlečená do sportovní bundy zapnutý ke krku a se mnou na lodi ohnutej starej chlap, na kterým visí blůza od montérek a kterej jen hodiny a hodiny čučí do vody. Nejčastěji vesluju na to místo, kde stála na pravým břehu naše chalupa nebo o kus dál po proudu chalupa strejdy Venci. Říční proud je tak pomalej, že pramice skoro nehybně stojí na hladině. V létě nebo na jaře je to pěkný a vlastně to mám taky ráda. Vítr, kterej chodí po hladině, mě studí ve vlasech a hladí mě. To je příjemný, to hlazení, to se ženskejm v mém věku už tak často nestává. Táta pořád kouká do vody, nejdřív jsem nevěděla, co tam pořád vidí, ale za ty léta už to vím. A vidím to taky. Jsme jak dva potrhlí rybáři bez prutů a podběráků. V hospodě se mi kluci smějou, vymysleli pro nás dva takovou přezdívkou. Podle jednoho americkýho seriálu, co běžel v televizi. Vůbec nebyl o rybářích... My dva s tátou z vody nic nelovíme. Leda tak vzpomínky. Každěj asi trochu jiný. Na mámu, na strejdu Vencu, na ně myslíme určitě oba společně. Ale jenom já vím bezpečně, co už není a co občas na Vltavě můžu zase nadechnout, co se vznáší nad hladinou, co je zamotaný v těch rybích a bahenních vůních, který vystupujou nad kalnou hlubokou vodu. Jsou tam utopený ty časy, kdy jsem si ještě myslela, že můj život bude krásnej, že mě něco pěknýho čeká, kdy jsem ještě na něco věřila. A to je všechno pryč, je mi padesát, obézní, ovdovělá, jedinej syn neznámo kde, uvízla jsem v týhle rozbouraný vsi, motám se tu jako klacek pod jezem, od ničeho k ničemu. Nakonec ani ten jez, kam jsme se dřív chodívali koupat, už tu dávno není. Je tu laguna, rozlitá řeka se pomaloučku, potichu sune k hněvkovický přehradě. Kde je ta naše krásná malá řeka, slyším skoro denně tátu. Někdy už ho okřiknu, ať je proboha zticha. To už se nedá poslouchat. Nic není, jak bejvalo, tak co. Dřív po vodě plavili voraři dřevo ze schwarzenberskejch lesů, teď ta voda chladí jaderný reaktory atomový elektrárny.